

ОБҐРУНТУВАННЯ РОЛІ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ФОРМУВАННІ ІНТЕРЕСУ ДО МУЗИКИ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

SUBSTANTIATION OF THE ROLE OF GAME ACTIVITIES IN THE FORMATION OF INTEREST IN MUSIC AT OLDER PRESCHOOL AGE

Стаття присвячена одній з актуальних проблем підготовки майбутніх керівників музичних закладів дошкільної освіти – ролі ігрової діяльності у формуванні інтересу до музики у дітей старшого дошкільного віку. Зокрема, тут розкривається сутність таких понять, як ігрова діяльність, творчість, музично-естетичний інтерес, формування інтересу до музики. Основна увага зосереджується на теоретико-методичних засадах даної проблеми. У статті зазначено, що роль ігрової діяльності у формуванні інтересу до музики у дітей старшого дошкільного віку є важливою і незамінною. З'ясовано сутність поняття «ігрова діяльність», прослідковано і проаналізовано її спрямованість. Акцентовано, що особлива роль у цьому процесі належить дошкільній освіті, оскільки саме вона закладає фундамент становлення кожної окремої особистості. Зазначено, що саме старший дошкільний вік – період інтенсивного емоційного, творчого, інтелектуального розвитку дитини, і завдання наставників – створити всі необхідні умови для її гармонійного розвитку. Виділено напрямки, якими потрібно рухатись у майбутній роботі. На основі аналізу теоретичних джерел зроблено висновки, що педагогічний вплив музичного керівника є найважливішим у цьому процесі. Зазначено, що формування інтересу до музики є тривалим, непростим і, можливо, непередбачуваним, а також таким, що розпочинається власне в родині: адже діти приходять з тим багажем музичних знань і творчих навиків, який вони почули і отримали від батьків, сестер, братів. У статті узагальнено, що складність сутності процесу формування музичних інтересів зумовлюється функціональною спрямованістю, а також діями музичного керівника в різних ситуаціях, прийомами та засобами впливу, якими він володіє. З'ясовано, що у творчих пошуках завдання й характер дії музичного керівника будуть залежати від аудиторії та здебільшого матимуть інтуїтивно-фаховий характер.

Ключові слова: музично-ігрова діяльність, музичний керівник, інтерес до музики, старший дошкільний вік, музичні ігри, творчість.

The article is devoted to one of the actual problems of training future heads of music institutions of preschool education – the role of game activities in the formation of interest in music at older preschool age. In particular, the essence of such concepts as game activity, creativity, musical and aesthetic interest, formation of interest in music is revealed. The main attention is focused on the theoretical and methodological principles of this problem. The article states that the role of game activities in the formation of interest in music at older preschool age is important and indispensable. The essence of the concept of "game activity" is clarified, its orientation is traced and analyzed. It is emphasized that a special role in this process belongs to preschool education, as it lays the foundation for the formation of each individual. It is noted that it is the senior preschool age – a period of intense emotional, creative, intellectual development of the child, and the task of mentors is to create all the necessary conditions for its harmonious development. The directions should be followed in future work are highlighted. Based on the analysis of theoretical sources, it is concluded that the pedagogical influence of the music director is the most important in this process. It is noted that the formation of interest in music is long, difficult and perhaps unpredictable, as well as that which begins in the family: after all children come with the baggage of musical knowledge and creative skills that have heard and get from parents, sisters, brothers. The article generalizes that the complexity of the essence of the process of formation of musical interests is determined by the functional orientation, as well as the actions of the music director in different situations, techniques and means of influence that he has. It was found that the task and nature of the actions of the music director will depend on the audience in the creative search and, mostly, will be intuitive and professional.

Key words: musical-game activity, music director, interest in music, senior preschool age, musical games, creativity.

УДК 37.211.24
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/38.10>

Толочко Р.М.,
викладач методики музичного виховання та фортепіано
Луцького педагогічного коледжу

Шахрай О.М.,
викладач фортепіано, концертмейстер
Луцького педагогічного коледжу

Павлюк Н.М.,
викладач постановки голосу
Луцького педагогічного коледжу

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Виховати нове покоління, яке володіє ініціативою, самостійністю і творчим мисленням можна, створивши необхідні умови для цілісного і гармонійного розвитку особистості дитини з урахуванням її індивідуальних особливостей, якостей, потреб та інтересів. Дитинство, особливо старший дошкільний вік – найінтенсивніший період інтелектуального, морального, духовного, емоційного та творчого життя дитини, коли складаються надзвичайно сприятливі умови для виховання у неї любові до мистецтва, розвитку її творчих здібностей і пізнавальної активності. І завдання музичних керівників, вихователів, наставників – докласти максимальних зусиль, щоб надати можливість

кожній дитині максимально розвивати свої вміння, навички, таланти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Музично-творчому вихованню присвячені роботи А. Козир, А. Кречківського, М. Лазарева, Н. Фоломєєвої. Музично-ігрова діяльність знайшла своє втілення у роботах В. Верховинця, О. Кононко, Т. Науменко, С. Русової, В. Шацької, А. Шевчук. Проблема розвитку музичних інтересів у дітей є однією з актуальних як у педагогіці, так і у психології. Різні аспекти творчого виховання та освіти (сутність, компоненти, методики, засоби, прийоми навчання) досліджували Н. Ветлугіна, Л. Богоявленська, Л. Венгер, Л. Виготський, Т. Григор'єва, В. Давидов, А. Запорожець, В. Левін, О. Лук,

О. Матюшкін, В. Моляко, О. Нікіфорова, Л. Парамонова, Я. Пономарьов, Б. Теплов, П. Якобсон. Окремі аспекти досліджуваної проблеми втілені у працях Е. Абдулліна, О. Апраксіної, Г. Падалки, О. Рудницької, Т. Танько, Г. Тарасенко.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Старший дошкільний вік – період становлення особистості, який характеризується підвищеною чутливістю до подій її життя, зацікавленістю всім, що відбувається навколо. Головне завдання, яке стоїть перед музичним керівником у цей період розвитку особистості – збудити цікавість у дітей, активізувати їхні природні бажання пізнавати навколишній світ та допомогти закріпити необхідні знання, уміння і навички, а також разом із урізноманітненням змісту музичного навчання і виховання закласти основу для розвитку музичних здібностей старших дошкільників та формування інтересу до музичного мистецтва у процесі музично-ігрової діяльності.

Процес формування інтересу до музики є тривалим і непростим, і у дітей дошкільного віку він починається з родини: діти зазвичай знають ту музику, яку слухають батьки, старші брати та сестри. Подальший розвиток музичної культури відбувається у дитини завдяки музичним заняттям у закладі дошкільної освіти, адже саме на них діти вчаться сприймати музичні твори, танцювати та співати, грати на дитячих музичних інструментах, брати участь у різноманітних музичних іграх.

Мета статті. Узагальнити наукові пошуки щодо ефективності використання музичних ігор у формуванні інтересу до музики у дітей старшого дошкільного віку, виявити оптимальні умови цього процесу.

Виклад основного матеріалу. Прийнято вважати, що інтерес до музичного мистецтва, захоплення музикою – неодмінні умови для того, щоб це унікальне явище розкрило дітям всю глибину своєї краси і могутності, виконало свою розвиваючу, пізнавальну і виховну функції. Той, хто по-справжньому захопився музикою, зацікавився і полюбив її, неодмінно перебуватиме під її владою і відчує на собі її могутню силу, незалежно від того, усвідомлює він це чи ні.

Музичний інтерес формується в процесі сприйняття музики, виконавської діяльності, надбання знань з музичного мистецтва, а також завдяки різноманітній та активній творчій діяльності. Музично-естетичний інтерес є структурним елементом естетичного ставлення до об'єктів і явищ навколишньої дійсності, має суспільний характер, а тому відіграє одну з найважливіших ролей у формуванні світогляду дітей старшого дошкільного віку.

Як свідчать дослідження науковців, під впливом мистецтва за допомогою системи естетичних оцінок і цінностей малюки починають розуміти принципи побудови людських взаємовідносин, піз-

нають суспільні процеси, життєві закономірності. Потрібно враховувати, що формування свідомості засобами мистецтва залежить від музично-естетичного та життєвого досвіду дітей, рівня розвитку їхніх умінь, знань і навичок.

Якщо врахувати всі зазначені теоретичні узагальнення, ми можемо визначити, що музично-естетичний інтерес має вибіркочну спрямованість особистості на пізнання мистецтва саме під впливом його унікальної емоційної привабливості, що знаходить відображення в активному прагненні до музично-творчої діяльності.

Щодо освітньої діяльності, то слід зазначити, що інтерес відіграє дуже важливу роль. Якщо є інтерес, то знання будуть засвоюватись ґрунтовно, легко, швидко, природньо, якщо ж його немає, то весь процес засвоєння знань не тільки перетворюється на формальність, а й вимагає великих зусиль і, як правило, швидко забувається, так і не знаходячи застосування в житті.

Як свідчать дані досліджень, характер і зміст інтересів людини істотно змінюються протягом життя, а починають формуватися вони саме в процесі ігрової, навчальної, трудової, громадської, суспільної діяльності людини і істотно залежать від того, якими є її виховання, навчання та якість життя загалом.

Загальновідомо, що дитина пізнає світ, починаючи зі свого народження. Далі життя в родині скеровує її майбутні інтереси, початкові вміння, навички, знання. Коли ж дитина приходить у заклад дошкільної освіти, то прагнення пізнати щось нове, досі не відоме, набуває інших форм та змістів. Прагнення здобути нові знання, пізнати цей новий світ характеризується особливою активністю, цікавістю до всього, здатністю розрізняти причинно-наслідкові зв'язки, певні закономірності побудови міжособистісних відносин [4].

Для розвитку творчої особистості, для успішного старту закладених природою здібностей перш за все необхідно сформувати глибокий та стійкий інтерес до музики та музичної діяльності. І тут особлива роль покладається на музичного керівника, який завдяки своїм професійним умінням зможе в кожній дитині відкрити творця [9, с.31].

Можна виділити і наголосити, що найсприятливішим періодом для розвитку інтересу до музики є саме дошкільний вік – це саме той час, коли в дитини активно розвиваються сміливе, нестримне фантазування, творче мислення, яскрава уява, вміння спостерігати і порівнювати, бажання справедливо та критично оцінювати свої дії та дії інших. Діти в цей період починають активно відкривати для себе новий світ.

Хоча творчість є найвищим проявом феномену людини, проте вивчена вона недостатньо. У психології завжди викликали гострі дискусії питання творчості, обдарованості, здібностей, і думки вче-

них та мислителів з цих питань були дуже різноманітними [1, с.5].

Сучасна теорія і практика музичної освіти дітей, провідні методичні системи музичного виховання та навчання розглядають проблему формування і розвитку музичних інтересів як одну з найважливіших. Значна увага в сучасній дидактиці приділена побудові особливих взаємовідносин, що ведуть до плідної, ефективної співпраці між вихованцями та педагогами, і провідна роль надається саме ігровій діяльності з елементами творчості, розкриттям особистісних якостей дітей, відвертості, унікальної дитячої безпосередності, щирої зацікавленості дитини. Саме в процесі гри діти починають відкриватись навколишньому світу, навчаються будувати взаємовідносини, розмірковують над різними життєвими ситуаціями, вивчають принципи взаємодії один з одним, розвивають увагу та пам'ять. До гри залучаються всі, і навіть ті, хто здебільшого є пасивними глядачами, докладають зусиль, щоб бути активними учасниками дійства.

Що стосується старшого дошкільного віку, то маємо виділити гру як унікальний вид діяльності. У чому ж її феномен? Перш за все, гра – не просто відпочинок чи розвага, вона активно, проте ненав'язливо, переростає у творчість та навчання. Будь-яка гра є змаганням з певними правилами та умовами взаємодії між гравцями, і спрямована вона на досягнення поставлених цілей. Сучасна педагогіка не виділяє у грі перемогу чи виграш як неодмінний результат, а скеровує весь процес швидше до активної участі всіх учасників та розкриття творчих здібностей.

Слід зазначити, що оскільки гра є основним видом діяльності дітей старшого дошкільного віку, то музично-ігрова діяльність може використовуватись як дієвий засіб формування музичних інтересів дошкільнят. Вона є певною формою знайомства з навколишнім середовищем, музичним мистецтвом, і тому має поглиблено вивчатись, щоб педагог мав змогу прогнозувати і скеровувати її результативність.

Як свідчать дані, одним із основних у дидактиці був і залишається принцип активності і творчого розкриття дитини у процесі гри. На сьогодні у закладах дошкільної освіти використовують ігрову діяльність як виокремлену форму проведення як частин музичного заняття, так і заняття загалом; як форму проведення дитячих свят, ранків, анімаційних програм; як самостійну творчо-педагогічну технологію.

Проаналізувавши попередні дослідження, можемо виділити такі основні принципи організації гри: поступовий, наростаючий перехід від простих ігор до складних, який супроводжується поступовим ускладненням змісту і правил ігрових занять; принцип взаємодії та зв'язку неігрової та ігрової діяльності; принцип розвитку ігрової динаміки;

виключення будь-якого тиску чи примусу при залученні дітей у гру; принцип включення реальних емоцій дітей; принцип руху від найпростіших ігор до складних [11].

Музичні ігри виховують у дітей старшого дошкільного віку виконавські навички, вміння емоційно реагувати та не соромитись своїх реакцій при сприйманні музичних творів, розвивають здатність створювати музично-ігровий образ, здатність образно-емоційно відчувати музику і відповідно пластично та ритмічно відтворювати її в завданнях типу «Знайди рух сам» (поважна хода великого ведмедя, лагідні рухи котиків, стрибкоподібні рухи зайчиків), в танцях-імпровізаціях на кшталт «Я маленька квіточка», «Море хвилюється», «Танець легенького вітерця», «Танок пташечки», «Ліс шумить», «Лісові звірі», «Я маленький зайчик» [6, с.135].

На практиці роботи із дітьми старшої групи дуже важливо навчати розрізняти реєстри (високий, середній, низький), темпи (повільний, помірний, швидкий), динаміку (голосно, тихо), лад. Важливо також ці знання реалізовувати у музично-творчій діяльності.

Старші дошкільники вже мають певний досвід в музично-ігровій діяльності: у них з'являються улюблені музичні твори, на які вони емоційно реагують; вони вже досить гарно вміють створювати різноманітні за характерами музичні образи під музику, причому точно знаходять необхідну виразну пластику та міміку, тобто володіють танцювально-образною імпровізацією; вміють вигадувати нові танцювальні рухи, використовуючи знайомі життєві ситуації та враження; з повагою, ввічливо ставитись до товаришів; вони знайомі з елементами українського танцю, з етикетом бального танцю, рухами в характері польки.

Оскільки музичні ігри є дуже розмаїтими за своїм характером, то й інтерес у дітей вони завжди викликать своєю різноманітністю, творчими пошуками, сприятимуть музично-творчій активності, їхньому художньо-естетичному вихованню. З їхньою допомогою розв'язуються такі завдання: навчання прийомам самостійної та колективної роботи, закріплення знань з різних жанрів мистецтва, динамічних співвідношень музичних звуків, уміння самостійно користуватись набутими знаннями.

Під час ігрової діяльності у старших дошкільників складаються умови для збагачення художньо-естетичного та емоційного досвіду, розвиваються вміння та навички у практичній діяльності для розвитку уваги, сприйняття, фантазії, спостережливості, волі, пам'яті, швидкості реакції та мислення, кмітливості, мови. А найважливішим завданням, яке виконують музичні ігри, є формування природнього, справжнього і стійкого інтересу до музики.

Висновки. На основі детального аналізу наукових праць науковців – педагогів, психологів, мистецтвознавців, які працювали над даною темою, можемо зробити такі висновки та узагальнення.

Проблема формування музичних інтересів, діагностики творчих здібностей дитини на різних вікових етапах її розвитку розглядається, вивчається і активно моніториться вченими та педагогами-практиками як у вітчизняній, так і у зарубіжній теорії та практиці.

Слід зазначити, що формування музичних інтересів є процесом складним і багатограним, а також наділеним далекими перспективами. Він є результатом досить тривалого, розпланованого творчого науково-педагогічного впливу та відповідної організації.

Для стимуляції розвитку пізнавальних та емоційно-мотиваційних функцій дітей старшого дошкільного віку та їхніх творчих здібностей необхідно забезпечити розвиток стійкого інтересу до музичного мистецтва.

Проаналізувавши дослідження за темою, можемо підсумувати, що музично-ігрова діяльність – це освітньо-виховний феномен, який потребує подальших спостережень, досліджень, розробок, практичних застосувань, оскільки має колосальний вплив на творчий розвиток та є дієвим засобом формування й розвитку музичних інтересів дітей старшого дошкільного віку. Саме зміст музично-ігрової діяльності лежить в основі реалізації основних планових завдань з формування творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку.

Завданнями музично-ігрової діяльності є розвиток пісенних навичок, творчої уяви, художнього мислення, фантазії, артистизму; розвиток музичних здібностей (слуху, пам'яті, почуття метроритму); розвиток активності та самостійності спілкування, навичок імпровізації; ознайомлення

з дитячими музичними інструментами, інструментальними та вокальними творами різних жанрів; виховувати смаки, духовно-моральні орієнтири, потребу у творчій самореалізації; формувати загальну культуру особистості, почуття відповідальності та вміння працювати в колективі; виховувати здатність не тільки сприймати музичні твори, а й уміти аргументовано висловлювати своє розуміння і ставлення до них.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Біла І. Психологія дитячої творчості. Київ : Фенікс, 2014. 137 с.
2. Виноградова А. Формування інноваційного простору дошкільної освіти : наук.-метод. посіб. Ун-т менедж. освіти НАПН України. Київ, 2012. Ч. 1. 112 с.
3. Завалішина Д. Психологічна структура здібностей. Розвиток і діагностика здібностей. Москва : Наука. 2011.
4. Каратаєва М. Розвиток творчої особистості дошкільника. Кам'янець-Подільський : ПП «Медобори-2006», 2008. С. 159–196.
5. Кошель А. Розвиток творчої особистості дошкільника в умовах ДНЗ. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету*. 2004. Вип. 24. 163 с. (Педагогічні науки Чернігів) С. 66–68.
6. Крутій К. Дитина в дошкільні роки: комплексна освітня програма / автор. колектив : наук. керівник К. Крутій. Запоріжжя : ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2016. 160 с.
7. Моляко В. Психологічна теорія творчості. *Наукові записки Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України*. 2017. С. 221–229.
8. Нечипорук Н. Розвивальні ігри для дошкільників. Харків : Основа, 2007. 192 с.
9. Падалка Г. Педагогіка мистецтва (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ : Освіта України, 2008. 274 с.
10. Пакша Л. Розвиток творчої уяви дітей. *Початкова школа*. 2015. № 12. С. 40–44.
11. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка. Київ : Академвидав, 2004. 356 с.